

Girişim Özelliklerine Göre Dış Ticaret İstatistikleri

Amaç ve kapsam

Aylık olarak açıklanan dış ticaret istatistikleri, çoğunlukla hangi ürünlerin ticaretinin hangi ülkelerle yapıldığını yansıtmaktadır. Buna karşılık, bu ticaret akımının arkasında hangi tür girişimlerin olduğu sorusuna cevap vermemekte, ticaret yapan girişimlerin özellikleri ile ilgili bilgi içermemektedir.

Yapılan çalışmada, dış ticaret verileri ve iş kayıtları arasında bağlantı kurularak farklı özelliklere göre dış ticaret istatistiklerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bilgilerle, farklı sektörlerin dış ticarete katkısı, küçük ve orta ölçekli girişimlerin payı, çalışan sayısı gibi sorulara cevap elde edilmesi amaçlanmıştır.

Girişimlerin yapısıyla ilgili bilgilerin önemli bir bölümü iş kayıtları sisteminde mevcut olmakla birlikte, kullanılan sınıflamalar ve değişkenler açısından farklılıklar göstermektedir. İş kayıtları, ülkemizde faaliyet gösteren girişimlere ait adres, kimlik, faaliyet, tabakalama (ciro, çalışan sayısı) vb. bağlantı değişkenlerini içinde barındıran bir sistemdir. İş kayıtlarının ana veri kaynağı, Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'nın sicil kayıtlarıdır. Coğrafi kapsam olarak nüfus büyüklüklerine bakılmaksızın ülke sınırları içinde bulunan tüm il ve ilçe merkezleri ile köyler kapsama dahil edilmiştir.

Hesaplama yöntemi

Dış ticaret verilerinde, dış ticareti gerçekleştiren girişimlerin vergi kimlik numarası, iş kayıtlarında ise vergi kimlik numarası ve TC kimlik numarası değişken olarak yer almaktadır. Faaliyeti belirlenemeyen girişimler çalışmada kapsamamış, çalışan sayısı belirlenemeyenlere ilişkin bilgiler ise tablolarda "Bilinmeyen" olarak gruplandırılmıştır.

Yapılan çalışmada, vergi kimlik numarası anahtar olarak kullanılarak 2018 yılında ihracat ve ithalat yapan girişimlerin ana faaliyeti ve çalışan sayısı ile dış ticaret verileri eşleştirilmiştir. 2018 yılında 77 bin 107 ihracatçının 77 bin 8'i iş kayıtlarında yer almış, sayı bakımından %99,9, ihracat değeri açısından yaklaşık %100 gibi yüksek eşleşme oranı elde edilmiştir.

İthalatta ise, 71 bin 905 girişimin 69 bin 772'si iş kayıtları sisteminde yer almış, bu girişimlerin sayı açısından %97'si, ithalat değeri açısından %100'ü eşleşmiştir. İş kayıtlarında bulunmayan ihracat ve ithalatçıların tamamına yakını TC kimlik numarası ile işlem yapan kişiler olduğundan, faaliyetleri ve diğer bilgilerine erişilememektedir.

İhracatın iş kayıtları ile eşleşme oranları, 2016-2018

		2016	2017	2018
Dış Ticaret	Girişim sayısı	66 778	71 216	77 107
	Dış ticaret (milyon \$)	142 530	156 993	167 921
İş kayıtları ile eşleşen	Girişim sayısı	66 668	71 140	77 008
	Dış ticaret (milyon \$)	142 405	156 990	167 918
	Eşleşme oranı (sayı,%)	99,8	99,9	99,9
	Eşleşme oranı (değer,%)	99,9	100,0	100,0

İthalatın iş kayıtları ile eşleşme oranları, 2016-2018

		2016	2017	2018
Dış Ticaret	Girişim sayısı	70 568	77 190	71 905
	Dış ticaret (milyon \$)	198 618	233 800	223 047
İş kayıtları ile eşleşen	Girişim sayısı	67 886	72 058	69 772
	Dış ticaret (milyon \$)	198 523	233 396	222 981
	Eşleşme oranı (sayı,%)	96,2	93,4	97,0
	Eşleşme oranı (değer,%)	100,0	99,8	100,0

Tanımlar

İstatistikî birim girişimdir. Girişim, birinci derecede karar alma özerkliğini kullanarak, mal ve hizmet üreten bir organizasyon biçimidir. Girişim, bir veya birden fazla yerde, bir veya birden fazla faaliyet gerçekleştirebilir. Bir girişim ya yasal birime ya da yasal birimlerin birleşimine karşılık gelmektedir.

Ülke - ülke grubu; ihracatta malın gideceği bilinen son ülke, ithalatta ise menşei ülke kavramlarından yola çıkılarak istatistikler üretilmiştir.

Değer; ithalatta CIF (mal bedeli + navlun + sigorta) teslim şekline göre, ihracatta ise FOB (Mal bedeli) teslim şekline göre istatistiklere yansımaktadır.

Veriler, Avrupa Birliği (AB) tarafından oluşturulan ve tüm üye ve aday ülkelerin dış ticaret istatistiklerinde kullandığı coğrafi ülke gruplaması jeonomenklatür dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Ölçek; çalışan sayısından yola çıkılarak hazırlanmıştır. AB tanımına göre girişimler;

- 1-9** : Mikro ölçekli işletme
- 10-49** : Küçük ölçekli işletme
- 50-249** : Orta ölçekli işletme
- 250+** : Büyük işletmeler şeklinde gruplandırılmıştır.

Yoğunlaşma; Dış ticarette yoğunlaşma, dış ticaretin belirli sayıdaki girişim tarafından kontrol edilmesi olarak tanımlanabilir. Çalışmada, dış ticaret ve iş kayıtları arasında kurulan bağlantıdan yararlanılarak faaliyet türüne göre dış ticarette yoğunlaşma hesaplanmış ve bu değerlere "Girişimin Ana Faaliyet Türüne Göre Dış Ticarette Yoğunlaşma" tablosunda yer verilmiştir. Bu tabloya göre 2018 yılında ihracatta ilk 100 girişimin payı %44,6 ithalatta ise %57,4'tür. Dolayısıyla bu oranlara bakılarak; ihracatta ve ithalatta ilk 100 girişim piyasaya hakimdir denilebilir.

Kullanılan sınıflamalar

Çalışmada faaliyet sınıflaması olarak Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE Rev.2), ürün sınıflaması olarak Avrupa Ekonomik Topluluğunda Faaliyete Göre Ürünlerin İstatistikî Sınıflaması (CPA 2008) kullanılmıştır.

NACE Rev.2; Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması (ISIC Rev.4)'na karşılık gelen Avrupa seviyesinde ekonomik faaliyetler sınıflamasıdır. NACE Rev.2, ISIC Rev.4'ten daha çok parçalara ayrılmış olmasına rağmen, tamamen uyumludur ve bu yüzden ISIC sınıflamasının Avrupa versiyonu olarak görülebilir. Ulusal ekonomik yapılar ciddi şekilde değiştikleri için, NACE Rev.2'de olan bazı ekonomik faaliyetler kullanıcı ülkeler için önemli olmayabilir veya görülmeyebilir (Örneğin, tarım, madencilik ve taşocakçılığı, uzay araçlarının imalatı vb. tanımlayan kategoriler).

CPA; Ulusal ve bölgesel hesaplarda, girdi-çıkıtlı analizlerinde, ürün verilerini gerektiren diğer analizlerde kullanılan bir ürün sınıflamasıdır. CPA, AB ülkelerinde mallar ve hizmetler ile ilgili istatistiklerin karşılaştırılmasını sağlar.

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) listesinde yer alan ve ulusal kod olarak oluşturulmuş bulunan “Özel amaçlı gümrük tarife istatistik pozisyonları” başlıklı 99 numaralı fasıl, herhangi bir CPA koduna karşılık bulunamadığından dolayı CPA2008 sınıflamasında “00” kodu ile ayrıştırılmıştır.

Nace Rev.2 sınıflamasında faaliyetler;

Seviye 1: 21 kısım, A`dan U`ya kadar alfabetik harflerle tanımlanmıştır;

Seviye 2: 88 bölüm, iki haneli nümerik kodlarla tanımlanmıştır (01`den 99`a kadar);

Seviye 3: 272 grup, üç haneli nümerik kodlarla tanımlanmıştır (01.1`den 99.0`a kadar);

Seviye 4: 615 sınıf, dört haneli nümerik kodlarla tanımlanmıştır (01.11`den 99.00`a kadar).

Tablolarda ana faaliyete göre girişimler, bu konuyla ilgili diğer çalışmalara benzer şekilde Sanayi, Ticaret ve Diğer olarak gruplandırılmıştır.

NACE Rev.2 açıklama

NACE Rev.2	Açıklama
B-E= B+C+D+E	Sanayi
G	Ticaret
B-E ve G dışındaki sektörler	Diğer

NACE Rev.2 ve adı

NACE Rev.2	NACE Rev.2 adı
A	Tarım, ormancılık ve balıkçılık
B	Madencilik ve taş ocaklığı
C	İmalat
D	Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı
E	Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri
F	İnşaat
G	Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı
H	Ulaştırma ve depolama
I	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri
J	Bilgi ve iletişim
K	Finans ve sigorta faaliyetleri
L	Gayrimenkul faaliyetleri
M	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler
N	İdari ve destek hizmet faaliyetleri
O	Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik
P	Eğitim
Q	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri
R	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor
S	Diğer hizmet faaliyetleri
T	Hanehalklarının işverenler olarak faaliyetleri
U	Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri